

ДНІПРОВСЬКИЙ БУРОВУГІЛЬНИЙ БАСЕЙН — група родовищ бурого вугілля в центральній частині України, у середній течії Дніпра. Простягається переважно на Правобережжі, на території Вінницької, Житомирської, Київської, Черкаської, Кіровоградської, Дніпропетровської, Запорізької та частково Миколаївської областей. Довжина з північного заходу на південний схід становить 700 км, ширина — 100–200 км. Загальні запаси — 4,2 млрд т. Вугленосність басейну приурочена до буцацьких відкладень, де простежується від одного до трьох пластів бурого вугілля. Зокрема, промисловими є нижній і середній шари, які мають складну будову, а їхня потужність становить 1–21 м при глибині залягання 30–150 м. Вугілля марки 1Б; середня зольність 20 % із коливаннями золи на сухе паливо 40–80 %. Робоча волога 43–62 %, середній вміст сірки 3,5–4,0 %, бітуму — 10 %, смоли — 23 %. Теплотворна здатність робочого палива 1700–2300 ккал/кг. У межах Дніпровського басейну виявлено близько 200 родовищ, ділянок і вуглепроявів, гірничо-геологічні умови яких подекуди складні у зв'язку з наявністю нестійких порід і кількох водоносних горизонтів. Нині освоєно Ватутінський (Черкаська обл.), Коростишівський (Житомирська обл.), Новомиргородський та Олександрійський (обидва — Кіровоградська обл.) вуглевидобувні райони. З них видобуток вугілля ведеться лише в Олександрійському, зокрема Морозівському і Костянтинівському розрізах. Розробляти буровугільні пласти Дніпровського басейну, що залягають неглибоко, розпочали ще в середині 19 ст. З розвитком кам'яновугільної промисловості в Донбасі видобуток бурого вугілля неухильно зменшувався і до 1902 зовсім припинився. У 1913–16 розробку поновлено. Від середини 20 ст. роботи різко активізувалися. Протягом 1950–52 почали діяти 3 кар'єри загальною потужністю 8,6 млн т вугілля на рік: 2 — у Кіровоградській і 1 — у Черкаській областях. Кожен із трьох перших комплексів з видобутку і переробки бурого вугілля (Байдаківський, Семенівсько-Головківський та Юрківський) мав у своєму складі брикетну фабрику, теплоелектроцентрально та ремонтну базу. Введення в експлуатацію нових розрізів, використання найсучаснішої техніки та технологій дозволило довести 1975 видобування вугілля до 12,7 млн т і виробництво брикету до 4,3 млн т. Надалі темпи

будівництва знизились, що призвело до монотонного спаду цих показників. 1990 на ВО «Олександріявугілля» видобуто 9,2 млн т вугілля та вироблено 3,35 млн т брикетів, 1994 — відповідно 2,7 і 0,77 млн т, 1998 — 1,4 млн т вугілля; зокрема на всіх родовищах Дніпровського басейну 2004 — 0,5 млн т вугілля. Щодо перспективи, то в Олександрійському районі за рахунок реконструкції Морозівського і введення в експлуатацію Костянтинівського розрізів можливо довести сумарний видобуток бурого вугілля до 4,0 млн т на рік. Значні запаси (1040 млн т), що поки не розробляються, зосереджено у Верхньодніпровському буровугільному районі Дніпропетровської області з Верхньодніпровським (236 млн т), Синельниківським (350 млн т), Новоолександрівським (147 млн т) і Карнаухівським (203 млн т) родовищами. На Верхньодніпровському родовищі запаси під відкриті роботи складають понад 150 млн т зі сприятливими гірничо-геологічними умовами (потужність шару 10,6 м, промисловий коефіцієнт розкриття 6,6 м³/т, вологість 51 %, зольність 18,7 %, вміст бітуму 8,3 %, теплота згорання вугілля 2290 ккал/кг). Воно детально розвідане, знаходиться в центрі промислового району з великими потребами в електричній і тепловій енергіях. Виконані розробки довели доцільність будівництва на ньому буровугільного розрізу потужністю до 5,0 млн т на рік. Синельниківське буровугільне родовище поділяється на шість ділянок, з яких під відкриті роботи розвідано Петрівську з промисловими запасами 58 млн т і середнім коефіцієнтом розкриття 9,1 м³/т (вміст вологи 58 %, сірки — 4,8 %, зольність 20,8 %, бітумінозність 7,4 % і теплота згорання робочого палива 1810 ккал/кг). Гірничо-геологічні умови родовища складні, невитримана форма, а також значна безвугільна зона в центрі ділянки ускладнюють видобуток вугілля та погіршують економічні показники розрізу, потужність якого може сягати 1,5 млн т на рік.

Рекомендована література

1. Радзивилл А. Я. и др. Днепровский буровугольный бассейн. К., 1987.

М. М. Толстой

Бібліографічний опис:

Дніпровський буровугільний басейн / М. М. Толстой // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-22198>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).